

УДК 336.145.1

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

І.Ю. Гришова, д.е.н., професор

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, Київ, Україна

В.А. Замлинський, к.е.н., доцент

Одеський державний аграрний університет, Одеса, Україна

В.В. Кужель

ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут», Херсон, Україна

Гришова І.Ю., Замлинський В.А., Кужель В.В. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку.

Інноваційна модель розвитку аграрного виробництва вимагає негайної структурної трансформації галузі з акцентом у бік оновлення матеріально-технічного та технологічного потенціалу. Тому дослідження державної підтримки регіональних програм інноваційного розвитку Одеського регіону присвячене, в першу чергу, проблемам ефективності спрямування бюджетних коштів, що базується на аналізі джерел фінансування регіональних програм аграрного сектору Одещини та обґрунтуванні їх спрямування на пріоритетні напрями з метою забезпечення економічного зростання аграрної економіки регіону.

Ключові слова: державна підтримка, інноваційний розвиток регіону, напрями спрямування бюджетних коштів, ефективність бюджетних програм

Гришова И.Ю., Замлинский В.А., Кужель В.В. Государственная поддержка региональных программ инновационного развития.

Инновационная модель развития аграрного производства требует немедленной структурной трансформации отрасли с акцентом в сторону обновления материально-технического и технологического потенциала. Поэтому исследование государственной поддержки региональных программ инновационного развития Одесского региона посвящено в первую очередь проблемам эффективности направления бюджетных средств, основанный на анализе источников финансирования региональных программ аграрного сектора Одесской области и обосновании их использования на приоритетные направления с целью обеспечения экономического роста аграрной экономики региона.

Ключевые слова: государственная поддержка, инновационное развитие, направления освоения бюджетных средств, эффективность бюджетных программ

Grishova I.Yu., Zamlinsky V.A., Kuzhel V.V. State support for regional development of innovative programs.

An innovative model of development of agricultural production requires immediate structural transformation of the industry, with an emphasis toward updating the material, technical and technological capacity. Therefore, a study of state support of regional programs of innovative development of the Odessa region devoted primarily problems of efficiency directions budget, based on an analysis of the sources of financing of regional programs of the agricultural sector of the Odessa region and justify their use in the priority areas in order to ensure economic growth agrarian economy of the region.

Keywords: government support, innovative development, the direction of development of the budget, the efficiency of budget programs

В основі сучасної парадигми функціонування вітчизняної економіки бюджетна політика передбачає розробку регіональних програм, що спрямовані на регулювання розвитку галузей економіки, концентрацію матеріально-технічних, фінансових та інших ресурсів, науково-технічного та виробничого потенціалу країни, а також координацію діяльності органів місцевого самоврядування та центральних і місцевих органів виконавчої влади, установ, організацій, підприємств і громадян для розв'язання найважливіших проблем галузі.

Особливої актуальності та гостроти набуває пошук нових форм фінансової підтримки агропромислового розвитку, які повинні бути спрямовані на забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського виробництва, що, в свою чергу, створить передумови для нарощування конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та стане гарантом продовольчої безпеки в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Розгляду проблемних питань щодо регулювання розвитку агропромислового комплексу України на державному та регіональному рівнях присвячено багато наукових публікацій таких відомих науковців: П. Гайдуцький [1], С. Дем'яненко [2], С. Зоря [3], І. Кириленко [4], М. Крижачківський [5], В. Месель-Веселяк [6], О.І. Михасюк [7], О. Могильний [8], П. Саблук [9], І. Степаненко [10], В. Чеботарьов [11], В. Шлапак [12], В. Юрчишин [13] та ін. Водночас, незважаючи на вагомість даної проблематики й посилену увагу до неї багатьох провідних дослідників, проблема розробки та впровадження як на національному, так і на регіональному рівнях ефективної концепції розвитку аграрного виробництва в умовах затяжного кризового стану цієї галузі економіки на сьогоднішній день залишається невирішеною, що зумовлює вибір теми та визначає актуальність дослідження.

Дослідження має на меті визначення основних напрямків фінансування розвитку аграрного сектора економіки Одеської області, виокремлен-

ня програм, фінансування за якими часткове або відсутнє взагалі. Аналіз бюджетних видатків на конкретні цілі розвитку АПК області сформує більш цілісне уявлення про середньострокові перспективи аграрного сектора економіки регіону.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Стратегічними напрямками розвитку агропромислового комплексу Одещини протягом 2008-2012 років стали: поліпшення ресурсного забезпечення сільськогосподарського виробництва, підтримання наявного технічного потенціалу машинно-тракторного парку, стабілізація його кількісного складу та оновлення, удосконалення форм його використання; сприяння організації та розвитку великотоварних сільськогосподарських підприємств; застосування новітніх технологій вирощування сільськогосподарських культур та впровадження високопродуктивних сортів рослин;

стабілізація та розвиток тваринницької галузі області; забезпечення розвитку інфраструктури аграрного ринку (обслуговуючих кооперативів, оптових ринків сільськогосподарської продукції); сприяння розвитку зрошувального землеробства; створення сучасної селекційної бази аграрного виробництва.

За період з 2008 по 2012 роки в агропромисловий комплекс області для підвищення ефективності та покращення фінансово-економічного стану підприємствам АПК з державного бюджету через механізм реалізації цільових програм надійшло 812,5 млн. грн. фінансової підтримки, в тому числі в 2012 році 137,4 млн. грн., що на 32,8% (або 33,9 млн. грн.) більше, ніж у 2011 році (табл. 1).

Таблиця 1. Державна підтримка агропромислового комплексу області

Назва розпорядника (одержувача) коштів	Перелік доходів	Код програмної класифікації	Обсяг асигнувань на 2012 рік затверджено	Фактично профінансовано	
				Находження згідно повідомлень держказначейства	Перераховано за призначенням
Одеський учбово-курсний комбінат	Підготовка, перепідготовка ті підвищення кваліфікації робітничих кадрів АПК	2801130	210,0	210,0	-
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Державна підтримка галузі тваринництва (доїльні установки)	2801540	103,4	104,0	103,4
«Одеська обласна сільськогосподарська виставка»	(утримання облсільгоспвиставки)	2801310	86,38	86,38	86,38
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Часткове відшкодування суб'єктам господарювання вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів та підприємств з виробництва комбікормів	28011810	57859,7	57859,7	56000,0
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Фін. підтримка заходів в АПК (пересів озимих)	2801180	280,0	280,0	-
Управління агропром. розвитку ОДА	Здійснення фін. підтримки заходів в АПК (пересів озимих)	28011802	413,6	413,6	
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Фін. підтримка заходів в АПК (пересів озимих)	2801180	5274,9	5274,9	5274,9
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Державна підтримка галузі тваринництва (племінні нетелі)	2801540	411,5	411,5	243,2
Головного управління агропромислового	«Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих	2801350	59124,6	59124,6	-

розвитку Одеської облдержадміністрації	садів, виноградників ті ягідників і нагляд за ними»				
Дитячі оздоровчі табори	Оздоровлення та відпочинок дітей працівників АПК	2801070	902,5	902,5	902,5
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Часткова компенсація вартості електроенергії, використаної для поливу на зрошувальних землях	2801360	9492,8	3432,8	3432,8
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Державна підтримка галузі тваринництва	2801540	12212,8	12212,8	12195,5
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Фінансова підтримка заходів в АПК(погашення кредитної заборгованості)	2801180	16,4	16,4	16,4
Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації	Державна підтримка с/г дорадчої служби	2801180	112,0	89,6	
Всього			140440,5	140418,1	137379,6

*За даними Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації

Обсяг затверджених асигнувань на фінансову підтримку підприємств агропромислового комплексу області в поточному році з державного бюджету склав 140,4 млн. грн., з яких надійшло та перераховано сільгосптоваровиробникам лише 99,6 млн. грн. Погашено кредиторську заборгованість за державним бюджетом, яка виникла внаслідок недофінансування у 2011 році державних програм, у сумі 81,3 млн. грн., у т.ч. за програмами:

- «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними» – 23,4 млн. грн.;
- «Часткове відшкодування суб'єктам господарювання вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів та підприємств з виробництва комбікормів» – 57,9 млн. грн.

На державну підтримку галузі рослинництва, пов'язану з пересівом у 2012 році озимих зернових культур, виділено та використано 5,27 млн. грн. На забезпечення оздоровлення та відпочинку дітей працівників агропромислового комплексу, включаючи дітей-сиріт, дітей інвалідів, дітей малозабезпечених та багатодітних сімей надійшло та перераховано дитячим оздоровчим закладам 902,5 тис. грн.

На здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів виділено 413,6 тис. грн., що на 247,2% менше, ніж у 2011 році. Для отримання компенсації коштів через механізм здешевлення кредитів агропромислового підприємству необхідно надати більше десяти документів, а рішення про доцільність надання кредиту

приймається на закритих засіданнях конкурсних комісій Міністерства аграрної політики та продовольства і облдержадміністрацій. Крім того, даний вид підтримки надається юридичним особам і залишає поза увагою особисті селянські господарства, тому реально кошти отримують великі фінансово потужні приватні підприємства.

Бюджетною програмою КПКВК 2801040 «Часткове відшкодування суб'єктам господарювання вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів та підприємств з виробництва комбікормів» передбачено часткове відшкодування держбюджетом суб'єктам господарювання вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, у т.ч. і в молочному скотарстві.

За рахунок отриманих коштів у поточному році триває реконструкція молочнотоварної ферми з будівництвом доїльного залу на 600 корів у СТОВ «Агрофірма «Петродолинська» Овідіопільського району. Крім цього, триває реконструкція ще 7 молочнотоварних ферм на 1000 корів у ТОВ «Старокозацький сир» Білгород-Дністровського району, ДПДГ «Покровське» Біляївського району, ТОВ «Ніко Інвест Агро» та ДПДГ ім. О.В. Суворова Болградського району, ПСП «Україна» Комінтернівського району, СТОВ «Іва» Роздільнянського району, ТОВ «Племінний завод імені Посмітного» Березівського району.

Важливим напрямом розбудови аграрного сектора економіки є розвиток сільськогосподарських кооперативів. Бюджетною програмою КПКВК 2801180 «Фінансова підтримка в агропромислому комплексі (обслуговуючі кооперативи)» передбачено використання бюджетних коштів з ціллю підтримки розвитку сільськогосподарських обслу-

говуючих кооперативів та збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, що є важливим напрямом розбудови аграрного сектора економіки. Станом на 1 грудня 2012 року в області створено 44 обслуговуючих кооперативи. Заготівля сільськогосподарської продукції здійснюється через 221 заготівельний пункт, із них 159 – по заготівлі молока, 6 – м'яса, 56 – плодоовочевої та іншої продукції. Крім цього, працюють 47 оптово-плодоовочевих ринків. В області оформлено майже 11,6 тис. голів телят на отримання дотації з держбюджету.

Проте сьогодні за обсягами та якістю надання послуг вони не задовольняють зростаючих потреб виробників сільськогосподарської продукції та її споживачів.

Особисті селянські, фермерські господарства та фізичні особи – сільськогосподарські товаровиробники в умовах загострення конкуренції на аграрному ринку зіткнулися із проблемою збуту виробленої продукції. Підвищення цін на енергоресурси, сільськогосподарську техніку, добрива та корми, низький рівень закупівельних цін, відсутність стабільних та надійних каналів збуту сільськогосподарської продукції роблять її виробництво збитковим.

Недостатній рівень розвитку кооперативного сегменту аграрного ринку призводить до скорочення чисельності осіб, зайнятих в особистих селянських господарствах, вибуття працездатного населення із сільської місцевості, занепаду її соціальних об'єктів та інженерної інфраструктури.

Із загального обсягу асигнувань, затверджених на 2012 рік, фактично надійшло згідно повідомлень держказначейства 140418,1 тис. грн. асигнувань, з них перераховано за призначенням – 137379,6 тис. грн. Залишок невикористаних коштів склав 22,4 тис. грн., а залишок на рахунку в облказначействі – 3038,5 тис. грн.

Загальний обсяг асигнувань, виділених з обласного бюджету на розвиток агропромислового комплексу, в 2012 році становив 17,5 млн. грн., що на 54,8% менше, ніж у 2011 році.

Починаючи з 2011 року, в галузі рослинництва передбачено виконання заходів регіональної програми «Зерно Одещини 2011-2015», згідно з якою розвиток галузі здійснюватиметься шляхом: надання часткової компенсації вартості придбання сільськогосподарськими товаровиробниками зернозбиральних комбайнів, тракторів; компенсації витрат на придбання елітного та суперелітного насіння озимих і ярих зернових та зернобобових культур.

На здійснення заходів регіональної Програми «Зерно Одещини 2011-2015» у 2011 році рішенням облради від 28.10.11 № 271-VI було затверджено 38,9 млн. грн. асигнувань, що складає 93,0% від запланованого фінансування, а в 2012 – 13,0 млн. грн., або 29,0% від плану.

В галузі тваринництва передбачено виконання заходів Регіональної Програми «Тваринництво Одещини 2011-2015», розробленої відповідно до Законів України «Про основні засади державної

аграрної політики на період до 2015 року», «Про державну підтримку сільського господарства України».

Метою Програми є створення сприятливих умов для нарощування поголів'я худоби та птиці, збільшення обсягів виробництва продукції тваринного походження до рівня, який забезпечить мінімальні норми їх споживання населенням, забезпечення прибуткового ведення галузі за рахунок впровадження інноваційних технологій.

У 2011 році рішенням сесії обласної ради з обласного бюджету на фінансування Регіональної Програми підтримку «Тваринництво Одещини 2011-2015» затверджено обсяг асигнувань на 2,2 млн. грн., що складає 10,0% від запланованого Програмою обсягу фінансування, а в 2012 році – 1,7 млн. грн., або 7,0% від плану.

Таким чином, внаслідок недофінансування та недотримання вимог реалізовані у 2011-2012 роках заходи щодо підтримки розвитку агропромислового комплексу регіону не забезпечили отримання очікуваних результатів і комплексного підходу до розв'язання проблем галузі, внаслідок чого призупинити негативні тенденції розвитку агропромислового комплексу вдалося лише частково.

За статистичними даними, у 2012р. темп росту валової продукції сільського господарства становив 80,9%, у тому числі рослинництва – 74,9%, тваринництва – 102,4%. Питома вага регіону в загальному обсязі валової продукції сільського господарства становила 3,6 %.

Обсяг виробництва продукції рослинництва в 2012 році у порівнянні з 2011 роком зменшився на 25,1%. Валовий збір зернових та зернобобових культур (включаючи кукурудзу) у 2012 році становив 1880,2 тис. тонн, що на 27,6% менше відповідного періоду минулого року, при середній урожайності – 17,1 ц/га, що на 12,1 ц менше урожайності 2011 року. Соняшнику зібрано 480,5 тис. тонн при середній урожайності 12,2 ц/га, що на 49,8 тис. ц більше, ніж валовий збір соняшнику 2011 року. Зібрано 502,7 тис. тонн картоплі (на 9,4% менше рівня 2011 року), овочів – 472,8 тис. тонн (на 10,3% менше за 2011 рік), 212,3 тис. тонн винограду (на 7,3% менше за 2011 рік).

Під майбутній урожай посіяно 788,2 тис. га озимих на зерно, що становить 105,3% від прогнозу, в тому числі 502,7 тис. га пшениці (109,3%), 283,9 тис. га ячменю (99,2%) та 1,6 тис. га жита (64%). Крім того, посіяно 114,8 тис. га (73,9%) озимого ріпаку та 4 тис. га (133,3%) озимих на зелений корм.

В цілому по області за 2012 році обсяг виробництва продукції тваринництва збільшився на 2,4% у порівнянні з 2011 роком, що пов'язано зі збільшенням виробництва молока і сільськогосподарських підприємств на 2,4%, тоді як в усіх категоріях господарств вироблено 69,7 тис. тонн м'яса (реалізація на забій в живій вазі), що на 1,4% менше відповідного періоду минулого року, 353,7 млн. шт. яєць (на 10,9% менше).

Станом на 1 січня 2013 року чисельність поголів'я ВРХ в усіх категоріях господарств становила 198,9 тис. гол., що на 4,6% більше, ніж у 2011 року, в тому числі корів – 107,6 тис. гол., що на 0,4% менше, кількість свиней також зменшилась на 1,8% і становила 390,1 тис. гол., поголів'я овець та кіз зменшилось на 1,7% і становить 403 тис. гол., поголів'я птиці збільшилось на 3,3% і становить 4991 тис. гол.

Незважаючи на наявність достатнього законодавчого і нормативно-правового забезпечення щодо державної підтримки сільськогосподарського виробництва, процес формування, затвердження та виконання бюджетних програм є недосконалим і характеризується такими недоліками:

- розподіл коштів, які виділяються на фінансову підтримку, здійснюється непропорційно та ситуативно;
- зменшення фінансування заходів прямої підтримки аграрного сектору;
- кошти, що виділяються на більшість бюджетних програм, з одного боку, фактично є різновидом кошторисного фінансування виконуваних органами виконавчої влади поточних функцій, а з іншого боку – обсяг цих коштів практично постійно піддається змінам. Тим самим виправдовується нечіткість формулювання цілей і результатів програм і недостатня відповідальність за їхнє досягнення;
- недостатні обсяги фінансування державних програм, а також неефективність використання коштів за ними, що пов'язано із неврегульованістю деяких питань нормативно-правової бази;
- припинення дії державних цільових програм, внаслідок чого окремі напрями державної підтримки сільського господарства припинили існування;
- низький рівень обізнаності селян щодо можливостей одержання ними державної допомоги, складний процедурний механізм і непрозорість її отримання, унаслідок чого основна маса вітчизняних товаровиробників, які такої підтримки потребують, залишаються поза її межами.

Висновки та пропозиції

В Україні слід скористатися позитивним досвідом країн світу щодо здійснення державної підтримки аграрного виробництва і вжити наступних заходів, які б сприяли забезпеченню населення країни якісними і доступними продуктами харчування, створенню нових робочих місць на селі,

збільшенню надходжень від експорту продукції, забезпеченню сільськогосподарського виробництва висококваліфікованими працівниками. З цією метою необхідно:

- переглянути та спростити умови одержання сільськогосподарськими товаровиробниками пільгових кредитних ресурсів шляхом зменшення переліку необхідних документів і забезпечення прозорості у прийнятті рішень конкурсних комісій;
- передбачити у Держбюджеті на 2014 р. і наступні роки збільшення фінансування заходів щодо підтримки фермерських господарств за бюджетними програмами «Фінансова підтримка фермерських господарств» та «Надання кредитів фермерським господарствам», що сприятиме підтримці починаючих фермерів, створенню та розвитку сімейних ферм;
- розробити Державну програму розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу, в якій передбачити заходи, спрямовані на використання та системний розвиток вітчизняних потужностей машинобудування для агропромислового комплексу і забезпечення сільськогосподарських та переробних підприємств високоефективною конкурентоспроможною вітчизняною технікою та обладнанням;
- розробити заходи щодо запровадження субсидування та компенсаційних доплат на виробництво рослинницької та тваринницької продукції в межах обсягів сукупного виміру підтримки;
- запровадити механізм страхування сільгоспвиробників, згідно з яким розробити і затвердити порядок та умови надання державної підтримки для здешевлення страхових платежів, затвердити перелік сільськогосподарської продукції, яка підлягає страхуванню, перелік сільськогосподарських страхових ризиків й об'єктів страхування, визначити частку страхових платежів, яка повинна компенсуватися з Держбюджету;
- забезпечити фінансування у повному обсязі заходів, передбачених регіональними програмами розвитку агропромислового комплексу.

Список літератури:

1. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа: міфи й істина / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2003. – № 9 (107). – С. 3-9.
2. Дем'яненко С. До концепції національної аграрної політики / С. Дем'яненко // Економіка України. – 1998. – № 1. – С. 22-30.
3. Зоря С. Субсидування сільського господарства: досвід зарубіжних країн та можливість і доцільність його використання в Україні / С. Зоря // Економіка України. – 2003. – № 8. – С. 56-65.

4. Кириленко І.Г. Аграрний сектор України: уроки, завдання / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 3-11.
5. Крижачківський М.Л. Наукове забезпечення аграрної реформи на шляху до соціально орієнтованих ринкових умов на регіональному рівні / М.Л. Крижачківський // Економіка АПК. – 2004. – № 8. – С. 6-10.
6. Месель-Веселяк В.Я. Реформування аграрного сектора України: здобутки і проблеми / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 3-8.
7. Михасюк І.Р. Державне регулювання економіки в умовах глобалізації / Михасюк І.Р., Залога З.М., Сухай О.Є. / За наук. ред. д-ра екон. наук, проф., акад. АН Вищої школи України І.Р. Михасюка: Монографія / ЛНУ імені Івана Франка. – Львів: НВФ «Українські технології», 2010. – 320 с.
8. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери: монографія / О.М. Могильний; Ін-т екон. прогнозування НАН України. – Ужгород : ІВА, 2005. – 399 с.
9. Саблук П. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє [Текст] : у 3 т. / П. Саблук. - К. : Інститут аграрної економіки, 2001 .
Т. 3 : Формування наукової ринкової школи економістів-аграрників. – [Б. м.] : [б.в.], 2001. – 485 с.
10. Степаненко І.Х. Виробничо-організаційні аспекти удосконалення управління агропромисловим виробництвом України / І.Х. Степаненко // Економіка АПК. – 2004. – № 9. – С. 19-23.
11. Чеботарьов В.А. Інноваційна трансформація структури АПК як сутнісна ознака аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини / В.А. Чеботарьов // Економіка АПК. – 2004. – № 8. – С. 31-37.
12. Шлапак В.О. Аспекти інноваційного розвитку сільського господарства України / В.О. Шлапак // Економіка АПК. – 2004. – № 6. – С. 65-71.
13. Юрчишин В.В. Концептуальні основи розробки новітньої аграрної політики та її реалізації / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2003. – № 8. – С. 3-8.

Надано до редакції 28.05.2012

Гришова Інна Юріївна / Inna Yu. Grishova
rimmagrish@te.net.ua

Замлинський Віктор Анатолійович / Viktor A. Zamlinsky

Кужель Віталій Володимирович / Vitaliy V. Kuzhel

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.А. Замлинський, В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 (7). – С. 201-206. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>